

Archeologie pro veřejnost, popularizační, prezentační, živá, mediální, zážitková, učitelská... Jak se to rýmuje?

Radomír Tichý Společnost experimentální archeologie Hradec Králové

Nedávno jsem se při přednášce z dějin pravěku dostal do nepříjemné situace. Z diskuse s budoucími učiteli dějepisu vyplynulo, že naše představa o podobě pravěku nevzniká z vědeckých informací, ale přinejmenším její základ je dán naší znalostí Burianových obrazů nebo Štorchových

příběhů starých třicet a více let. Situace se stává téměř patovou pro ty, kdo se seznámili s novou knížkou Karla Sklenáře s podtitulem „Cesty českých spisovatelů do pravěku“ (Sklenář 2003). Autor sice skromně uvádí, že nejde o žádné vyčerpávající hodnocení naší beletrie s tímto zaměřením, ale mezi řádky i tak jednoznačně vyplývá, že překonání štorchovského schématu je obtížné a nerespektování některých jeho zásad (absence příběhu, dialogy podobné těm současným) může být i osudové pro ohlas případného zamýšleného díla.

Na první pohled nepovzbudivá bilance, ale uvědomíme-li si pár okolností, není se čemu divit. Archeologie jako věda opomíjí hned několik základních parametrů neprofesionálního posluchače. Především odborný text postrádá atmosféru doby, tedy to důležité pozadí či zákulisí dějů. Například pro

období pravěku jsou události obtížným tématem, ale rozhodně nikoli tématem neexistujícím, např. alespoň v diskusi. Naše archeologie si nezvykla diskutovat

o velkých tématech z počátků dějin. Nepovšimnuta tak zůstala například nejružnější filmová zpracování domácí i zahraniční produkce. Přestože se

nejedná o vědecká díla, není možné je opominout. Vždyť právě ona tvoří představu (a nejen) neodborníků v archeologii. O archeologii na internetu ani nemluvě.

Zdálo by se, že volám po (v lepším případě) laciné laicizaci archeologie. Není tomu tak. Jen chci připomenout, že převyprávět vědecká fakta do stravitelné podoby je přinejmenším stejně obtížné jako vytvářet odborný text. Často teprve v tu chvíli si archeolog uvědomí, kolik témat zůstalo opomenutých, nezpracovaných či opovržených. Teprve při spolupráci s ilustrátorem, režisérem či novinářem si uvědomí, nad čím vlastně nikdy nepřemýšlel. Domnívám se, že problém popularizace archeologie u nás nesmí být pouze metodou zjednodušování, ale že je naopak nutné užitečné informace přidávat. Je to jakási archeologická ofenzíva. Potencionální spotřebitel totiž není

Převyprávět vědecká fakta do stravitelné podoby je přinejmenším stejně obtížné jako vytvářet odborný text ... popularizace nesmí být pouze metodou zjednodušování, ale že je naopak nutné užitečné informace přidávat.

nezkušeným čtenářem a jeho neochota téma archeologie strávit není dána jeho obtížností, ale špatným výběrem nebo dokonce absencí. Kdo píše články pro veřejnost do neprofesních časopisů? Je to archeolog? Či existuje specializovaný časopis pro archeologii obracející se k veřejnosti?

Situace není zdaleka tak beznadějná, jak by se při prvním pohledu zdálo. Především, naplňuje se Sklenářova myšlenka (www.archeologicke.misto.cz), ať ten z archeologů, kdo se cítí být nadán tímto způsobem psát, tak učiní. Touto cestou

vznikly nejen známé encyklopedie o pravěku a středověku v nakladatelství Libri, ale i další díla E. Droberjara (2000) a M. Lutovského - J. Michálka (2002). Ta splňují kritéria inteligentní prezentace cestou napětí z poznávání i archeologické či prehistorické povídky. Jsou však i menší nemonografická témata, jsou zapotřebí stejně dobří oponenti či recenzenti. Ukazuje se však především, že existuje větší množství médií a způsobů, jak výsledky archeologie či samu archeologii prezentovat (knihy, film, archeoparky a střediska experimentální archeologie, reklama, komix, kreslený humor). Odkrývá se svět nejen velkých možností, ale i stejně velkého množství práce srovnatelné náročností i objemem s psaním náleзовých zpráv, vyplňováním formulářů a vytváření typologií. Tento svět je dokonce přinejmenším stejně prospěšný jako úřednická nebo akademická archeologie. A musí do něho vstupovat zase jenom k tomu účelu připravený archeolog. Tím je pro mne v tomto textu vyřešeno dilema, zda tato

Odkrývá se svět velkého množství práce, srovnatelné náročností i objemem s psaním náleзовých zpráv, vyplňováním formulářů a vytváření typologií. Tento svět je dokonce přinejmenším stejně prospěšný jako úřednická nebo akademická archeologie

práce je nebo už není archeologie. Jinak řečeno, pokud bychom ji chtěli ignorovat, musíme z archeologie vyškrtnout i pomoc počítačů, přírodních věd nebo statistiky.

Závěrem chci upozornit, že nadpis tohoto článku není náhodný. Každý z uvedených pojmů se v literatuře někdy objevil. Někdo by pro něj možná použil i ještě výstižnější název „public archaeology“. Nezáleží na tom. A to předesílám především z toho důvodu, aby si v brzké době na slovíčkaření opět nevytvořil jméno některý z akademiků. Jde zkrátka

o archeologii, která i nadále zkoumá v terénu, ale více práce věnuje překlada získaných informací do přirozeného jazyka. A jen na nás záleží, co si za ním bude naše

veřejnost v budoucnu představovat a co z archeologie bude ochotná přijímat.

Literatura

- Droberjar, E. 2000:* Příběh o Marobudovi a jeho říši. Praha
- Droberjar, E. 2002:* Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě. Praha
- Lutovský, M. - Michálek, J. 2002:* Archeologie knížecího sídla. Halštatský dvorec a slovanské hradiště na Hradci u Němčic. Praha
- Oliva, M. 2002:* Těžní jámy, rondely, hradiska... jak se to rýmuje, Neustupný, E. (ed): Archeologie nenalezaného. Praha - Plzeň, 153-186
- Sklenář, K. 2003:* Bohové, hroby a učitelé. Cesty českých spisovatelů do pravěku. Praha
- Sklenář, K. - Sklenářová, Z. - Slabina, K. 2002:* Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha
- Waldhauser, J. 2001:* Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha